

INCIDENCIA A EUROPA DE LA FORMACIÓ PROFESSIONAL AL SISTEMA EDUCATIU.

Ferran Ferrer

L'ensenyament tècnic i professional (any 1974) assenyalava que la formació professional constava de tres fets fonamentals: 1) una part integrant de l'educació general; 2) un mitjà d'accés al sector professional i 3) un aspecte de l'educació continua. Lògicament l'amplitud d'aquesta definició m'obliga a què d'aquests tres grans apartats em tingui que centrar a lo que seria el mitjà d'accés a un sector professional i deixar de banda lo que seria la formació professional continua dels treballadors en actiu.

Quins són els factors contextuals que incideixen sobre la formació professional a Europa? Delimitaré una serie de factors que entre ells están molt relacionats i que exposaré separatament per més claretat. Els factors son de tipus econòmic, laboral, social, demogràfic i tecnològic.

Factors econòmics. Des de finals dels anys 60 fins ara hi han dos fets fonamentals que incideixen en la formació professional: a) la recessió econòmica general; b) la austeritat pres supuestària que es manifesta en tots els pressupostos generals dels estats d'Europa. No obstant aquestes incidències negatives, en Philips Coombs en el seu darrer llibre del 1985, La crisi mundial de l'educació, diu que hi haurà en els propers anys una recuperació econòmica, no en un ritme com en els anys 60 però sí que superarà las crisis dels anys 70.

Factor laboral. Molt relacionat amb el factor econòmic, assenyalaria sis factors interessants des de el punt de vista de la formació professional: 1) l'augment de l'index d'atur que incideix a la població juvenil i a les zones econòmicament més dèbils, en aquest cas, les zones rurals; 2) l'augment dis-

cret de llocs de treball en el sector de serveis; 3) l'aparició de noves professions en funció d'un nou mercat laboral; 4) l'augment de barreres selectives a l'incorporació dels joves al mercat del treball. Aquestes barreres selectives es poden concretar en:

- La demanda d'experiència prèvia que se l'hi demana als joves.
- Maduresa personal.
- Una protecció de l'antiguitat dels treballadors en actiu.

5) La major mobilitat laboral i els sous més baixos de la població juvenil que està en un lloc de treball; 6) la major flexibilitat a l'organització del treball, tan des del punt de vista d'horaris com de llocs de treball.

Factor social. 1) La conquesta de millores socials de la dona i per tant la seva incorporació al món laboral; 2) l'augment de temps lliure en les persones en conseqüència de la reducció de la jornada laboral.

Factors demogràfics. 1) La tendència a l'estabilitat del grup d'edat de la població juvenil, per factors de descens d'index de natalitat des de fa uns quinze anys. Coombs assenyala que es preveu que entre l'any 1980 i 2000 hi haurà una reducció del 10% del grup d'edat entre els 18 i 23 anys en els països desenvolupats. 2) La migració de les zones rurals a les zones urbanes.

Factors tecnològics. El canvi tecnològic que es produeix tant el nivell quantitatiu com en el qualitatiu en la nostra societat. L'introducció de noves tecnologies no tan sols en l'àmbit laboral sino també en el familiar i escolar es palès i el seu ritme creixent deixa grans interrogants sobre la seva incidència futura.

Pel que fà a les característiques de la formació professional a Europa es basan en unes variables fonamentals:

1ª variable: Quina serà l'estructura general de la formació professional a Europa?

Cal donar més dades indicatives:

- La durada d'aquest tipus d'ensenyament, varia d'un país a un altre, i fins i tot dintre dels mateix país. La majoria dels països tenen 4 o 5 anys de formació professional i comprèn:
- Les edats de 14 a 18 anys a l'Europa Occidental, la majoria de països incorporen la formació professional com a especialitat acadèmica al segon cicle d'ensenyament secundari, no obstant Bèlgica i Països Baixos la introdueixen en el primer cicle.
- Els anys d'obligatorietat són d'un o dos anys i per aquesta norma, les edats límits és situen entre els 15 i 16 anys.
- La importància de la formació professional en el segon cicle d'ensenyament secundari mesurada mitjançant el percentatge d'alumnes matriculats en aquest tipus de formació respecte el total de matricules de secundària es una altra variable a considerar. En el conjunt d'Europa el percentatge d'alumnes en formació professional respecte al total de secundària ha augmentat considerablement entre l'any 70 i 80, ha passat d'un 18 a un 22% en el conjunt d'Europa. Si diferenciem per àmbit geogràfic-polític, veïem que els països de l'Est d'Europa, la taxa supera el 70%, excepte URSS que té una taxa inferior, en canvi, el països de l'Europa Occidental no ha superat el 41%.

2ª variable: La importància de la teoria i la pràctica de la formació professional.

Les diferències entre els països de l'Est i de l'Ouest d'Europa són també manifestes. Mentre que els països de l'Est, les pràctiques es constitueixen en instrument il·lustratiu pels alumnes en la seva formació en general, en els països de l'Ouest, les pràctiques en el món laboral són una part important de la formació professional especialitzada en l'ensenyament reglat. No obstant, en l'Europa Occidental, l'enfocament que se li dóna és distint segons els països. Podriem establir una classificació il·lustrativa per a aquest àmbit, sobre com introdueixen la formació professional en el món laboral.

Hi ha en primer lloc un bloc de països que en referència a la formació professional s'organitza fonamentalment en base a l'aprenentatge a les empreses (Rep. Federal d'Alemanya). Mitjançant contractes específics amb les empreses, els alumnes segueixen una formació pràctica a més de tenir una assistència a temps parcial en centres de formació professional que varien entre un o dos dies a la setmana. Aquest sistema es segueix fonamentalment, entre joves de 16 i 18 anys i té caràcter obligatòri, sempre que no segueixin altres tipus d'estudis clàssics en l'ensenyament secundari.

En els països nòrdics es segueix un sistema similar, així com també hi ha un paper rellevant en l'organització i assesso rament dels cursos per part de les empreses i els representants socials.

Hi ha un segon bloc de països on la formació professional es basa fonamentalment en programes d'ensenyament impartits en centres de secundària. Tant com si la formació professional és dóna com a especialitat en centres d'ensenyança de segon grau, com si és constitueixen en un centre diferenciats de la resta;

en aquests països se l'hi donarà una gran importància. Un cas clar seria França, amb els Llicenciats de formació professional. Tot l'esforç que està fent França per a introduir el sistema de la Rep. Federal d'Alemanya no ha assolit resultats positius. Altres països que segueixen aquest tipus de sistema son Bèlgica i Itàlia.

Un altre bloc de països on la formació professional té una importància equivalent al sistema francès, per exemple: el Regne Unit, on la varietat de centres d'ensenyança secundari general que hi ha manifesta clarament, la formació professional, aquesta pertany a l'àmbit de la indústria i es aquesta que assumeix la responsabilitat de donar aquest tipus de formació. Per altre banda, hi ha els centres tècnics que acullen els joves que volen fer aquest tipus d'estudi. Cal remarcar la connexió entre institucions i representants del món laboral i els representants del món escolar. Tenen una relació molt estreta.

Aquesta diferència es una mica teòrica, perquè de fet, tots els països tendeixen a apropar les seves postures. El cas dels països de l'Est es apart, perquè sota el terme de politecnificació, s'entèn que d'aquesta forma es fa la formació professional i la idea d'ells es fer un ensenyament general amb l'assistència a centres de producció (per a invitar-los conèixer el que fan).

3ª variable: La formació professional davant la problemàtica d'especialització i unificació a l'ensenyança secundària.

4ª variable: La situació de la dona en la formació professional.

Si consultem recomenacions d'organismes i conferències internacionals tant en l'àmbit europeu com en el mundial sobre l'aspiració de la igualtat de la dona respecte a l'educació, ens hi trobem amb, per exemple: la Conferència Internacional de l'

Educació de 1984 que deia: "Alguns models de comportament socioculturals siguin actituds familiars, siguin prejudicis estimulats per sistemes educatius, dificulten l'accés de les joves i les dones a determinats àmbits de l'educació i formació, especialment en el terreny científic i tècnic". D'entrada, això no és explicable a nivell d'Europa. Segons un estudi que vaig fer farà un any ens demostrà que hi havia raons per a pensar que aquest fet també és donava a Europa. Vaig assenyalar dues conclusions en aquest estudi: 1) un augment considerable entre 1970 i 1980 de la proporció de sexe femení en l'ensenyament tècnic i professional; 2) en l'ensenyament tècnic i professional segons sectors d'estudi s'observa molt clarament la diferenciació entre sectors d'estudis masculins i femenins, i aquesta situació tant es donava tant en l'any 70 com en el 80 i en tots el països.

Pel que farà a l'experiència previa que s'els demana, el cas més clar és el de la Rep. Federal d'Alemanya i el Regne Unit que s'els demana experiència laboral obligatòria, mentre que en els altres països s'els recomana, però, no és requisit per al currículum.

Els instructors que són els responsables de l'aprenentatge dintre les empreses, gairebé l'únic país que té una legislació clara quan a la seva formació és la República Federal d'Alemanya.

Bé, això seria a grans trets el que és la formació professional a Europa. Però ara voldria per acabar, assenyalar una mica quines són les aportacions que es podrien fer a la formació professional a Catalunya.

D'entrada vull fer un aclariment. Segons els organismes internacionals: UNESCO i l'OCD, el primer cicle secundari a Catalunya és entre 6^è i 8^è d'EGB (és a dir, el cicle superior d'EGB) i el segon cicle de secundari és el BUP i la FP. En

base a aquesta estructuració del que és l'Ensenyament secundari en els dos cicles, la meua proposta és de que el primer ci cle de secundari abraci des de el 6^è fins al 8^è d'EGB i se li afegeixi un any més comú, mentre que el segon cicle de secundari desenvolupi la connexió entre BUP i FP, es a dir, que agafi des de 2n, de BUP i 2n curs de primer grau de FP. Les propostes que jo faré aniran per al 2n cicle d'ensenyament secundari que jo proposava.

1. Pel que fa a la estructura general: la durada de l'obligatorietat de l'ensenyança ha d'ésser realment fins als 16 anys. En un estudi que vaig fer el 80-81, a Catalunya, la taxa d'abonament dels alumnes de primer curs de FP era d'un 27%
2. La durada d'aquesta FP es tenia que fer en base a modalitats de cicles curts i cicles llargs i aquests cicles podien oscil·lar entre dos i quatre anys.
3. Respecte als programes haurien de perseguir tres objectius fonamentals: a) preparació per a una professió o grup de professions concretes; b) preparar per la possibilitat de posteriors reconversions laborals i c) preparar per adaptar-se i millorar les relacions personals dintre del treball. El curriculum hauria de contemplar, per una banda, un tronc comú i per una altre banda, un bon nombre d'especialitats professionals i tecnològiques. Hi han dos tipus de continguts no tenen perquè constituir-se en cursos diferents, sinó que podrien jugar-se en un ensenyament polivalent de interès en dues modalitats.
4. Pel que fà als programes es fà necessari revisar tan els continguts i anys de durada de les especialitats que hi ha a l'actualitat com les propies especialitats a la llum de les noves professions que es demanen o demanaran en un fu-

tur en el mercat laboral.

5. La introducció a les noves tecnologies es un fet imprescindible en la FP.
6. Els certificats de formalització dels estudis de FP en el segon cicle que assenyalo, haurien de recuperar el seu prestigi, no tan sols des de el punt de vista de que assegurin uns coneixements teòrics mínims sino que també certifiquin que el jove és capaç d'incorporar-se adequadament al seu lloc de treball corresponent. Per aquest motiu, els certificats han de recollir l'avaluació d'una o més experiències laborals realitzades pel l'alumne. Cal assegurar la conexió i possibilitat de pasar d'una branca d'estudi a l'altra sense un grau excésiu de dificultat.

Relació FP i món del treball:

- 1) Es necessari establir una més estreta selecció, per a benefici de les dues.
- 2) Es imprescindible establir programes d'aprenentatge a empres públiques i privades coordinades amb l'assistència a centres escolars de FP. El model República Federal d'Alemanya, pot ésser una bona feina, sense oblidar la realitat econòmica-social catalana.
- 3) Es necessari que els sindicats i organitzacions empresarials de Catalunya tinguin un paper molt més relevant en la programació i organització de la FP, igualment és imprescindible estimular la poca preocupació general que hi ha en ambdós estaments per la formació dels seus afiliats i altres subjectes que diuen representar (estudi fet a la Universitat Autònoma del CEDEFOP). Dels dos sindicats majoritaris a Catalunya, un d'ells es els hi interesava la FP però que no la promovien des del seu sindicat ni cap tipus de representació en organismes, ni centres dedicats al desenvolupa

ment de la FP, aixó em sembla que és un fet greu.

En relació amb altres nivells educatius h'ha de tenir molt present el que deia un il·lustre expert en Educació Comparada, que tot sistema educatiu és un organisme viu i que en conseqüència es veu afectat per l'alteració de qualsevol dels punts vitals de que és compont. Una reforma en l'ensenyament secundari de qualsevol país, implica necessàriament abordar la repercusió que té tant sobre l'ensenyament primari, com sobre l'ensenyament superior i la formació del professorat, i més si estém en contra de que l'ensenyament secundari es situï al mig del sistema educatiu i que amb ell es finalitza l'escolaritat obligatoria, i l'experiència realitzada a Catalunya no pot oblidar aquesta interconnexió entre nivells educatius.

Pel que fà a la interacció de la dona, es necessari anar eliminant la clàssica divisió entre especialitzacions professionals masculines i femenines, segons unes dades proporcionades pel Gabinet Tècnic de la Secretaria General del Departament d'Ensenyament, el percentatge d'alumnes de sexe femení que van obtenir el primer grau de FP segons branques d'estudi en el curs 83-84, a Catalunya, en el total de centres ens indica que les branques: agrària, arts gràfiques, automoció, delineació, elèctrica, hosteleria, fusteria, metall, química, tèxtil, imatge i so, i construcció, son branques purament masculines (24% hosteleria, 44% química) les altres no arriben a un 20% d'alumnes de sexe femení. Les branques: moda i confecció, administrativa, marítima-pesquera, perruqueria-estètica, sanitària i la llar, son clarament femenines i suggeren el 70% d'alumnat. El percentatge d'alumnat femení que ingresen a primer de BUP i FP (84-85, 55% BUP, 41,6% FP).

S'haurien de considerar amb serietat les avantatges i inconvenients d'establir el que s'ens diu, disposicions temporals de discriminació positiva que podrien aplicar-se a la FP deli

mitan l'administració d'alumnes d'un sexe aquelles especialitzacions tradicionalment pròpies d'aquest sexe i incentivant la seva matriculació a les que poden caracteritzar d'altre sexe. L'orientació professional podria fer una gran tasca al respecte. Pel que fa a la formació del professorat s'ha de dir que tant la formació inicial com la contínua no és tant sols una necessitat urgent de la FP, sino de tot l'ensenyament secundari, el model vigent a Catalunya és, de fa temps, ineficax. Aquesta formació del professorat s'hauria de dignificar i adequar al nou model de FP que es pretèn establir cobrint tant l'àrea tècnica-professional com l'àrea pedagògica amb un nivell de qualitat elevat.

La informació i l'orientació professional ha d'adquirir un "rol" molt més rellevant tenint present el gran suport que pot aportar a aquesta relació del món del treball i la FP, i després s'hauria de reconeixer l'aportació que pot fer personal auxiliar els centres de FP (pedagogs, psicòlegs, sociòlegs...) per a millorar la tasca educativa que desenvolupen aquest centres.

Acabada la exposició el Sr. Triadú va donar les gràcies al expositor i demanà al moderador que comencés la seva funció.

El Dr. González dona la paraula als membres de la taula.

Dra. Borrell. Agafant el que ha dit el Sr. Ferrer, pensaba encetar el tema amb una visió més àmplia, no solament de la FP dintre de l'ensenyament secundaria a Europa i en aquest cas s'ha fet la puntualització que a nivell d'Europa hi ha primer, entre les dècades 70,80 i fins i tot anteriors, són en les que hi ha hagut més reformes globals de l'ensenyament, per exemple, la nostra reforma general d'educació s'inscriu dintre d'aquesta tendència europea, en canvi, a partir dels anys 80

les modificacions de les avant-reformes són relativament poques (l'única important és el belga). Un tipus de tendència general és la perlongació no obligatòria sino d'ensenyança dintre de l'època voluntària (Anglaterra, Dinamarca). Aquesta tendència és important tenir-la en compte, no per si ho posem com a obligatori fins als 16 o als 18 anys, però si es fa obligatori fins als 18, podríem pensar, si tenim la tendència com varios països d'Europa que voluntàriament ja ho fan, i en pensar molt bé el problema de l'alternància o de l'obligatorietat parcial de l'ensenyament. Un altre aspecte important seria el pas de la importància que és va donant a l'ensenyament professional en relació a l'ensenyament general secundari; per exemple, és una tendència dels anys 90 que és va accentuant a Alemanya a on és bastant selectiu el nivell de secundària que prepara per a la Universitat on cada vegada són més els alumnes que han superat els nivells que preparen per a estudis universitaris o superiors que pasen a una FP.

També en aquesta qüestió general del treball mirant els informes de molts països es parla dels factors que s'han de tenir en compte per a una millor qualitat de l'ensenyament. Quan es parla d'aquest factor, es parla d'apropar les institucions educatives amb el món del treball i aixó tan per aportar un més elevat nivell de formació general, com de FP, i no es parla tan sols de formació secundària professional, sino de qualsevol formació. La reforma rusa del 84 també preveu aquest trasvàs, aquesta potenciació de l'ensenyament secundari de tipus professional. Un altre paper dins de la secundària, jo diria que mentre hi hagué una tendència molt accentuada d'anar a uns sistemes, l'unificació d'estudis (escoles, "comprehensives" angleses, estudis secundaris rusos, els suecs); en els anys 80 aquesta tendència no és continua, no es desitja continuar amb els programes unificats. Tothom està d'acord que hi ha d'haver una democratització de l'ensenyament secundari, però aquesta necessitat no ha de conduir ni a una unificació de canals d'estudi, ni a una uniformització dels continguts d'ensenyança.